

Temat	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
I. Gospodarka rynkowa					
	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:
1.1. Istota przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady ludzi przedsiębiorczych i kreatywnych – wyjaśnia na przykładach pojęcie innowacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: przedsiębiorczość, kreatywność, innowacyjność 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje innowacyjności – rozróżnia rodzaje innowacji – charakteryzuje kreatywność 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia rolę i znaczenie przedsiębiorczości i innowacyjności w gospodarce rynkowej 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpracowuje wpływ kreatywności i przedsiębiorczości na rozwój człowieka i gospodarki
1.2. Postawy sprzyjające przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: świadome działanie – określa aktywną postawę człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – określa postawę przedsiębiorczą – wyjaśnia pojęcie: samoakceptacja – rozpoznaje przykłady inicjatywności – charakteryzuje cechy człowieka przedsiębiorczego 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje umiejętności człowieka przedsiębiorczego – charakteryzuje kreatywność i inicjatywność jako istotną cechę osoby przedsiębiorczej 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje poziom własnej przedsiębiorczości i kreatywności – dostrzega znaczenie przedsiębiorczości w życiu osobistym i rozwoju społeczno-gospodarczym w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – udowadnia na przykładach znaczenie samoakceptacji w zachowaniu asertywnym i w kształtowaniu cech przedsiębiorczych
1.3. Komunikacja interpersonalna	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje elementy procesu komunikacji – rozróżnia komunikację werbalną i niewerbalną – wymienia środki komunikacji interpersonalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje elementy procesu komunikacji – wskazuje przyczyny zakłóceń w procesie komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje zakłócenia w komunikacji interpersonalnej i proponuje sposoby ich likwidowania – charakteryzuje zachowania bierne, agresywne i asertywne 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia znaczenie skutecznej komunikacji w budowaniu właściwych relacji społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – planuje wykorzystanie własnych zachowań asertywnych w działaniach przedsiębiorczych

1.4. Zalety gospodarki rynkowej	– rozróżnia typy gospodarek	– charakteryzuje funkcjonowanie i skutki gospodarki centralnie planowanej w Polsce – wyróżnia cechy gospodarki rynkowej	– analizuje proces i skutki transformacji w Polsce – charakteryzuje rolę własności prywatnej w gospodarce rynkowej	– porównuje gospodarkę centralnie sterowaną i gospodarkę rynkową – charakteryzuje na przykładach stosowanie zasady wolności gospodarczej	– analizuje indeks wolności gospodarczej w krajach Europy
1.5. Prawo popytu i podaży	– wyjaśnia pojęcia: popyt, podaż, cena, mechanizm rynkowy	– interpretuje prawo popytu – interpretuje prawo podaży – definiuje pojęcie równowagi rynkowej – charakteryzuje cenę równowagi rynkowej towarów lub usług w branży	– wskazuje na wykresie zależności pomiędzy popytem a ceną i podażą a ceną – charakteryzuje pozacenowe czynniki wpływające na zmiany wielkości popytu i podaży w branży	– interpretuje na wykresie punkt równowagi rynkowej – analizuje zależności pomiędzy popytem, podażą a ceną – wyróżnia dobra substytucyjne i dobra komplementarne	– analizuje znaczenie mechanizmu rynkowego dla funkcjonowania gospodarki rynkowej
1.6. Cechy i rodzaje rynków	– wyróżnia rodzaje rynków – wyjaśnia funkcje rynku – wyjaśnia pojęcie: konkurencja na rynku – wyróżnia podmioty gospodarki rynkowej	– klasyfikuje rynki według przedmiotu wymiany i zasięgu geograficznego – rozróżnia sytuację monopolu i rodzaje konkurencji – charakteryzuje gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa jako główne podmioty rynku i opisuje ich rolę w gospodarce	– charakteryzuje rynki według przedmiotu wymiany i zasięgu geograficznego – charakteryzuje konkurencję jako element rynku – objaśnia na schemacie powiązania między podmiotami gospodarczymi	– charakteryzuje sytuację na rynkach w Polsce według danych GUS – wskazuje negatywne skutki ograniczania konkurencji na rynku – analizuje zależności między podmiotami gospodarczymi – opisuje elementy obiegu okrężnego pieniądza	– charakteryzuje obieg okrężny w gospodarce – rozpracowuje znaczenie konkurencji dla gospodarki i dla konsumenta
1.7. Wahania koniunkturalne i rola	– wyszukuje pojęcie: koniunktura	– wyjaśnia pojęcie: cykl koniunkturalny	– posługuje się pojęciami: PKB, recesja,	– charakteryzuje fazy współczesnego cyklu	– dyskutuje na temat metod przeciwdziałania

państwa w gospodarce	gospodarcza – wyjaśnia skrót PKB – wyjaśnia pojęcia: budżet, dochody budżetu, wydatki budżetowe	– rozróżnia fazy klasycznego cyklu koniunkturalnego – wyróżnia podstawowe źródła wpływów do budżetu – wskazuje zadania finansowane przez budżet państwa – wyjaśnia pojęcia: deficyt budżetowy, dług publiczny	ekspansja – rozróżnia narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę – charakteryzuje typy podatków – analizuje strukturę dochodów budżetu państwa – wyróżnia kierunki wydatków z budżetu państwa – wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na funkcjonowanie gospodarki	koniunkturalnego – charakteryzuje narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę – określa funkcje budżetu	zjawiskom kryzysowym w gospodarce krajowej i światowej – analizuje sprawozdania z wykonania budżetu państwa
1.8. Ochrona konsumenta	– wyjaśnia pojęcia: konsument, klient, reklamacja – wskazuje główne ustawy regulujące prawa konsumenta	– wskazuje ustawy regulujące prawa konsumenta – wskazuje ustawę dotyczącą ochrony danych osobowych – wskazuje instytucje ochrony konsumenta – objaśnia pojęcia: gwarancja, rękojmia – sporządza pismo reklamacyjne według wzoru	– charakteryzuje prawa konsumenta – charakteryzuje zakres ochrony danych osobowych – rozróżnia podstawy prawne do złożenia reklamacji	– charakteryzuje organizacje i instytucje prokonsumenckie i UOKiK – wskazuje formy i instytucje pozasądowego rozstrzygnięcia sporów konsumenckich	– analizuje realizację praw konsumenta i ochrony danych osobowych w Polsce
Sprawdzian					
II. Instytucje gospodarki rynkowej					

2.1. Rola pieniądza w gospodarce	– określa znaki pieniężne w Polsce	– wymienia formy pieniądza – charakteryzuje funkcje pieniądza	– charakteryzuje formy i rolę pieniądza bezgotówkowego	– charakteryzuje formy pieniądza międzynarodowego	– analizuje rolę pieniądza w gospodarce i ewaluację pieniądza
2.2. Instytucje rynku finansowego	– wskazuje najważniejsze instytucje rynku finansowego	– rozróżnia zadania instytucji rynku finansowego	– charakteryzuje rolę Komisji Nadzoru Finansowego – charakteryzuje rolę i zadania Rady Polityki Pieniężnej	– analizuje rolę KNF, Rady Polityki Pieniężnej i Rzecznika Finansowego w funkcjonowaniu systemu finansowego w Polsce	– analizuje rolę instytucji rynku finansowego w stabilizacji pieniądza i w funkcjonowaniu gospodarki narodowej, przedsiębiorstw i w życiu człowieka
2.3. Znaczenie Narodowego Banku Polskiego	– wyjaśnia rolę NBP w systemie bankowym	– wymienia podstawowe funkcje banku centralnego – charakteryzuje rolę NBP jako banku banków	– wyjaśnia cele polityki pieniężnej – charakteryzuje instrumenty polityki pieniężnej	– charakteryzuje podstawowe zasady działania banków komercyjnych, spółdzielczych i SKOK-ów w Polsce	– rozpracowuje działania instytucji systemu bankowego (RPP) w realizacji celu inflacyjnego poprzez kształtowanie stóp procentowych
2.4. Zasady oszczędzania i inwestowania	– wyjaśnia pojęcia: oszczędzanie, inwestowanie, odsetki od lokat – wymienia formy oszczędzania	– rozróżnia rodzaje inwestycji i efekty inwestowania – wymienia pozabankowe instytucje pożyczkowe – rozróżnia efekty przy różnych rodzajach inwestycji	– interpretuje rodzaje inwestycji – charakteryzuje czynniki wpływające na ryzyko inwestycji – porównuje stopy zwrotu różnych form lokat	– określa czynniki wpływające na skłonność do oszczędzania – przeprowadza symulację inwestycji w wybrane formy	– charakteryzuje sposoby minimalizowania strat przy inwestycjach – porównuje propozycje lokowania kapitału
2.5. Usługi bankowe	– wyjaśnia zakres usług bankowych dla ludności – wyjaśnia pojęcie: odsetki – wyjaśnia skrót RRSO	– analizuje oferty usług bankowych w zakresie kont osobistych, kart płatniczych, lokat terminowych, kredytów	– oblicza odsetki od lokat i kredytów – charakteryzuje elementy umowy kredytowej	– porównuje działalność depozytowo-kredytową banków komercyjnych, spółdzielczych i SKOK-	– charakteryzuje zadania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

		<ul style="list-style-type: none"> i pożyczek – rozróżnia rodzaje kredytów – krytycznie analizuje przykładową umowę kredytu lub pożyczki 	<ul style="list-style-type: none"> – projektuje koszty kredytu – porównuje RRSO banków i pozabankowych instytucji pożyczkowych 	ów	
2.6. Giełda i rynek papierów wartościowych	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę GPW na rynku finansowym – wymienia podstawowe papiery wartościowe: akcje, obligacje 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia podstawowe instrumenty rynku kapitałowego – charakteryzuje funkcjonowanie i zadania GPW – wymienia rynki giełdowe 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje podstawowe instrumenty rynku kapitałowego – rozróżnia zyski z akcji i obligacji – rozróżnia rynki giełdowe – objaśnia na schemacie zasady funkcjonowania rynku papierów wartościowych i mechanizm inwestowania 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje funkcjonowanie poszczególnych rynków GPW – analizuje wskaźniki giełdowe spółki 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje sytuację spółek na rynkach GPW – objaśnia rolę i zadania Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych
2.7. Fundusze inwestycyjne	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: kapitał, lokata, akcja, dywidenda, obligacja – wskazuje podmioty prowadzące inwestycje finansowe 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się pojęciami: kapitał, lokata, akcja, dywidenda, obligacja – rozróżnia formy lokowania oszczędności 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje ryzyko różnych form inwestowania w fundusze inwestycyjne – charakteryzuje rolę usług doradczych i pośredników finansowych 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia fundusze inwestycyjne – dyskutuje nad wyborem rodzaju funduszu inwestycyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wiarygodność rekomendacji finansowych instytucji funduszy finansowych
2.8. Zabezpieczenia emerytalne	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: zabezpieczenia emerytalne 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia ubezpieczenia społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia różnice w formach zabezpieczenia emerytalnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje alternatywne możliwości 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje koszty zarządzania inwestycjami

	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia instytucje systemu ubezpieczeń społecznych – wyróżnia filary systemu ubezpieczeń społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje funkcje instytucji systemu emerytalnego – wskazuje formy oszczędzania w poszczególnych filarach systemu ubezpieczeń emerytalnych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rolę i zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – charakteryzuje formy zabezpieczenia emerytalnego na IKE, IKZE 	<ul style="list-style-type: none"> zabezpieczenia przyszłości – charakteryzuje rolę i zadania PPE i OFE 	<ul style="list-style-type: none"> zabezpieczenia emerytalnego
2.9. System podatkowy w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia źródła prawa podatkowego – wskazuje podatki bezpośrednie i pośrednie – objaśnia pojęcie akcyzy 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia podatki bezpośrednie i pośrednie – rozróżnia podatki dochodowe PIT, CIT – wymienia podatki i opłaty lokalne 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje podatki dochodowe – charakteryzuje podatki pośrednie – klasyfikuje podatki według przedmiotu opodatkowania 	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje podatki według różnych kryteriów – klasyfikuje podatki dochodowe według sposobu naliczania – objaśnia funkcje podatków 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje definicję podatku według Konstytucji i Ordynacji podatkowej – analizuje znaczenie podatków w dochodach państwa
2.10. Deklaracja podatkowa PIT	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia miejsce i cel składania deklaracji podatkowej PIT – wyróżnia sposoby składania deklaracji PIT 	<ul style="list-style-type: none"> – objaśnia sposób sporządzania zeznania podatkowego PIT – rozróżnia stawki podatku dochodowego progresywnego i liniowego 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia schemat ustalania podatku PIT do zapłaty – ustala odliczenia od podatku 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje funkcjonowanie systemu e-Deklaracje 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje argumenty za i przeciw stosowaniu podatku progresywnego i liniowego
2.11. Rynek ubezpieczeń	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: ubezpieczenia – wymienia ubezpieczenia majątkowe i osobowe 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne – wyjaśnia funkcje ubezpieczeń – rozróżnia ubezpieczenia majątkowe i osobowe – wyróżnia rodzaje 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zakres ubezpieczeń majątkowych: mienia i od odpowiedzialności cywilnej – charakteryzuje zakres ubezpieczeń osobowych – wyjaśnia pojęcie: polisa ubezpieczeniowa 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje ogólne warunki wybranego ubezpieczenia – dokonuje analizy porównawczej umów ubezpieczeniowych – porównuje oferty ubezpieczycieli według zakresów ochrony i sum 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje funkcjonowanie systemu ubezpieczeń majątkowych i osobowych w Polsce

		mienia – wyróżnia zakres ubezpieczeń osobowych	– charakteryzuje elementy umowy ubezpieczenia	ubezpieczeniowych	
2.12. Reklamacja produktu finansowego	– wyjaśnia pojęcie: produkt finansowy – wymienia instytucje usług finansowych	– rozróżnia formy składania reklamacji produktu finansowego	– sporządza wnioski do Rzecznika Finansowego	– charakteryzuje rolę i kompetencje Rzecznika Finansowego	– ocenia przykłady praktyk i zachowań etycznych i nieetycznych na rynku finansowym
Sprawdzian					
III. Rynek pracy					
3.1. Wskaźniki rynku pracy	– rozróżnia osoby aktywne zawodowo i nieaktywne zawodowo – określa bezrobotnego	– rozróżnia osoby aktywne zawodowo i bierne zawodowo – wyjaśnia rodzaje bezrobocia	– interpretuje wskaźniki aktywności zawodowej – analizuje wskaźniki zatrudnienia – charakteryzuje rodzaje bezrobocia – charakteryzuje wskaźnik stopy bezrobocia	– interpretuje poziom stopy bezrobocia w czasie – interpretuje poziom stopy bezrobocia na obszarze geograficznym Polski według województw	– analizuje przyczyny nierównowagi na rynku pracy
3.2. Funkcjonowanie rynku pracy	– wyjaśnia pojęcia: rynek pracy, popyt na pracę, podaż pracy	– wyjaśnia mechanizm popytu i podaży na rynku pracy – rozróżnia rynek pracodawcy i rynek pracownika	– wyróżnia czynniki wpływające na wielkość popytu na pracę i podaży pracy	– charakteryzuje czynniki wpływające na równowagę na rynku pracy – rozróżnia narzędzia oddziaływania państwa na rynek pracy	– projektuje kształtowanie się rynku pracy przy rozwoju technologii informatycznych
3.3. Motywy aktywności zawodowej	– objaśnia pojęcia: praca, motywacja, kariera zawodowa	– rozróżnia motywy aktywności zawodowej – podaje przykłady karier zawodowych	– rozróżnia typy osobowości zawodowej – analizuje szanse i możliwości rozwoju własnej kariery zawodowej	– rozpoznaje własny typ osobowości zawodowej – analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku	– analizuje własne kompetencje i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego w formie wolontariatu, praktyk

				lokalnym, regionalnym, krajowym i globalnym	lub stażu
3.4. Metody poszukiwania pracy	<ul style="list-style-type: none"> – wyróżnia aktywne i pasywne metody poszukiwania pracy – wymienia formy zdobywania doświadczenia zawodowego 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia aktywne metody poszukiwania pracy – ocenia przydatność różnych metod poszukiwania pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje formy zdobywania doświadczenia zawodowego – ocenia skuteczność metod poszukiwania pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje sformułowania z ofert pracy – analizuje własne kompetencje i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rolę instytucji wspierających osoby poszukujące pracy
3.5. Życiorys (CV) i list motywacyjny	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia dokumenty aplikacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> – sporządza CV według wzoru – sporządza list motywacyjny 	<ul style="list-style-type: none"> – sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje błędy w CV i liście motywacyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy oczekiwań pracodawców wobec dokumentów aplikacyjnych
3.6. Rozmowa kwalifikacyjna	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: rozmowa kwalifikacyjna – określa cel rozmowy kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przygotowania do rozmowy kwalifikacyjnej – przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> – stosuje podstawowe zasady komunikacji w symulowanej rozmowie kwalifikacyjnej – dostrzega błędy kandydata w rozmowie kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje sposoby efektywnej rozmowy – stosuje zasady prezentacji, eksponując własne zalety 	<ul style="list-style-type: none"> – projektuje odpowiedzi na trudne pytania w rozmowie kwalifikacyjnej – analizuje znaczenie komunikatywności i samoświadomości
3.7. Formy zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje podstawowe źródło prawa pracy – zna zasady zatrudnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyróżnia formy zatrudniania pracowników – rozróżnia rodzaje umów przy zatrudnieniu – wyróżnia okresy zawierania umowy o pracę – rozróżnia rodzaje umów cywilno- 	<ul style="list-style-type: none"> – wyróżnia elementy umowy o pracę – wyróżnia sposoby rozwiązywania umowy o pracę – ustala okresy wypowiedzenia umowy o pracę – rozróżnia skutki wynikające z nawiązania i 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje korzyści z wyboru konkretnej formy zatrudnienia i umowy – charakteryzuje skutki wykonywania czynności na podstawie umów cywilnoprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje i wykorzystuje Kodeks pracy do rozwiązywania problemów związanych z podjęciem i wykonywaniem pracy

		prawnych	rozwiązania stosunku pracy		
3.8. Systemy płac	– wyjaśnia pojęcia: płaca, płaca brutto, płaca netto	– rozróżnia systemy płac – charakteryzuje różne systemy płac: czasowy, akordowy, prowizyjny	– charakteryzuje potrącenia od płacy brutto – oblicza wynagrodzenie netto	– identyfikuje składki ZUS, NFZ, zaliczkę na podatek dochodowy PIT – identyfikuje koszty płac dla pracodawcy	– analizuje obciążenie pracodawców kosztami osobowymi
3.9. Obowiązki i prawa pracownika oraz pracodawcy	– wskazuje źródło praw i obowiązków pracodawcy i pracownika – wyjaśnia pojęcie: młodociany pracownik, osoba niepełnosprawna	– interpretuje podstawowe prawa i obowiązki pracownika – analizuje podstawowe prawa i obowiązki pracodawcy – charakteryzuje warunki zatrudnienia młodocianego pracownika – analizuje prawa i obowiązki pracodawcy wobec młodocianego pracownika	– analizuje prawa i obowiązki młodocianego pracownika – omawia specyfikę zatrudnienia osób niepełnosprawnych	– identyfikuje wymagania i obowiązki pracodawcy wobec młodocianego – identyfikuje obowiązki i korzyści pracodawcy przy zatrudnianiu niepełnosprawnego	– analizuje relacje między prawami pracownika a obowiązkami pracodawcy przy zatrudnianiu młodocianych i niepełnosprawnych
3.10. Rodzaje urlopów	– wyjaśnia pojęcie: urlop – wskazuje źródło udzielania urlopu	– wskazuje ustawowy czas pracy – wymienia rodzaje urlopów przysługujące pracownikowi – rozróżnia wymiar urlopów wypoczynkowych	– oblicza wymiar urlopu, uwzględniając staż pracy i wykształcenie – charakteryzuje urlop na żądanie i jego wymiar – omawia okoliczności umożliwiające udzielenie urlopu szkoleniowego	– oblicza urlop proporcjonalny	– analizuje sytuacje problemowe związane z wymiarami urlopu i udzielaniem urlopu przy umowach cywilnoprawnych i w okresie pobierania zasiłku

3.11. Bezpieczeństwo i higiena pracy	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje instytucje przestrzegania prawa pracy w Polsce – wyjaśnia pojęcie: stanowisko pracy w branży 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: ergonomia – identyfikuje obowiązki pracodawcy dotyczące BHP na stanowisku pracy – rozróżnia zasady dobrej organizacji pracy – wyjaśnia rolę instrukcji stanowiskowych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ergonomiczne stanowisko pracy – przedstawia zasady dobrej organizacji oraz bezpieczeństwa i higieny pracy na przykładzie konkretnego stanowiska 	<ul style="list-style-type: none"> – określa zadania związków zawodowych 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje zadania ergonomii pracy
3.12. Ochrona praw pracowniczych	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje źródła prawa i instytucje ochrony praw pracowniczych – wyjaśnia pojęcie: mobbing 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje przejawy mobbingu w pracy – charakteryzuje skutki mobbingu – wyjaśnia konsekwencje zatrudniania bez umowy 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia sposoby przeciwdziałania mobbingowi – wyjaśnia sposób postępowania etycznego – charakteryzuje skutki korupcji i sposoby jej przeciwdziałania 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega rolę związków zawodowych w ochronie praw pracowniczych – ocenia zachowania etyczne i nieetyczne pracodawców i pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje problemowe sytuacje łamania praw pracowniczych i sposoby ich zapobiegania
Sprawdzian					
IV. Przedsiębiorstwo					
4.1. Klasyfikacja przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje akt prawny dotyczący prowadzenia działalności gospodarczej – rozróżnia formy własności przedsiębiorstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – definiuje działalność gospodarczą – wyjaśnia pojęcie: przedsiębiorca – określa rodzaj działalności w branży według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) – klasyfikuje 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje pojęcie przedsiębiorstwa według Kodeksu cywilnego – wyróżnia cechy przedsiębiorstwa – klasyfikuje przedsiębiorstwa według form własności 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje funkcje przedsiębiorstwa – wyjaśnia elementy schematu modelu biznesowego – charakteryzuje innowacyjne modele biznesu 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje przepisy Konstytucji Biznesu – charakteryzuje innowacyjne modele e-biznesu – wyszukuje i analizuje startupy z branży

		przedsiębiorstwa według kryterium rodzaju prowadzonej działalności	– klasyfikuje przedsiębiorstwa według wielkości: mikroprzedsiębiorstwa, małe, średnie i duże		
4.2. Struktura biznesplanu	– wyjaśnia pojęcie: biznesplan – formułuje cztery pytania, na które odpowiada biznesplan (kto?, co?, jak?, ile to będzie kosztowało?)	– wskazuje adresatów biznesplanu – wyróżnia elementy biznesplanu	– przedstawia strukturę biznesplanu – objaśnia poszczególne elementy biznesplanu – uzasadnia przydatność sporządzania biznesplanu	– charakteryzuje etapy opracowania biznesplanu – formułuje streszczenie biznesplanu przedsiębiorstwa z branży	– analizuje biznesplany wybranych firm w branży
4.3. Pomysł na własną działalność gospodarczą	– podaje przykłady pomysłów na biznes znanych przedsiębiorców	– formułuje pytania wpływające na wygenerowanie pomysłu na biznes	– wskazuje źródła pomysłu na własną działalność gospodarczą – charakteryzuje własny pomysł na działalność gospodarczą lub przedsięwzięcie gospodarcze	– ocenia innowacyjność własnego pomysłu	– projektuje oczekiwania rynku jako podstawy pomysłu na własny biznes
4.4. Biznesplan własnego przedsiębiorstwa	– wskazuje cel sporządzania biznesplanu	– określa podstawowe zasady sporządzania biznesplanu	– sporządza biznesplan projektu własnego przedsiębiorstwa lub innego przedsięwzięcia o charakterze społeczno-ekonomicznym	– prezentuje projekt własnego pomysłu w formie biznesplanu	– analizuje uzasadnienie biznesowe i ryzyko własnego przedsięwzięcia
4.5. Otoczenie	– wyjaśnia słowo: otoczenie	– rozróżnia elementy otoczenia	– rozpracowuje mikrootoczenie i	– analizuje mikrootoczenie i	– analizuje mocne i słabe strony oraz

przedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia rodzaje otoczenia przedsiębiorstwa – wyjaśnia cel zbierania informacji z rynku 	<p>konkurencyjnego</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia elementy makrootoczenia – wyjaśnia cel analizy SWOT jako narzędzia planistycznego – wymienia formy zbierania informacji marketingowych 	<p>makrootoczenie wybranego przedsiębiorstwa z branży</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje mocne i słabe strony przedsiębiorstwa – identyfikuje szanse i zagrożenia – określa rolę lokalizacji firmy w osiągnięciu sukcesu – formułuje pytania ankietowe dotyczące badania rynku 	<p>makrootoczenie wybranego przedsiębiorstwa z branży, uwzględniając jego lokalizację</p> <ul style="list-style-type: none"> – podejmuje decyzje na podstawie zebranych informacji rynkowych 	<p>szanse i zagrożenia projektowanego przedsięwzięcia</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizuje sytuację wybranego przedsiębiorstwa w otoczeniu konkurencyjnym na podstawie zebranych informacji
4.6. Formy organizacyjno-prawne przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady prowadzenia indywidualnej działalności – wskazuje źródła funkcjonowania spółek, spółdzielni, stowarzyszeń i fundacji 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia rodzaje spółek – rozróżnia spółki prawa handlowego – rozróżnia spółki kapitałowe – charakteryzuje spółkę cywilną – wymienia przedsiębiorstwa przedsiębiorczości społecznej – charakteryzuje indywidualną działalność gospodarczą 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje podstawowe formy organizacyjno-prawne spółek – charakteryzuje cel i zasady funkcjonowania spółdzielni pracy i spółdzielni socjalnych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje odpowiedzialność prawną i majątkową właścicieli w podstawowych formach organizacyjno-prawnych przedsiębiorstw – charakteryzuje cel i zasady funkcjonowania fundacji i stowarzyszeń 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje aspekty decyzji o wyborze formy organizacyjno-prawnej przedsiębiorstwa
4.7. Podejmowanie	– wskazuje	– wyjaśnia pojęcie:	– przedstawia	– omawia wniosek	– analizuje różnice

indywidualnej działalności gospodarczej	podstawowy akt prawny dotyczący przedsiębiorców – objaśnia pojęcie: firma na próbę	nierejestrowana działalność gospodarcza – wskazuje podstawowy dokument rejestracji przedsiębiorstwa	procedury związane z rejestracją indywidualnej działalności gospodarczej i jej likwidacją	CEIDG-1	między działalnością nierejestrowaną a okazjonalną
4.8. Finansowanie działalności gospodarczej	– wskazuje możliwe źródła finansowania działalności gospodarczej	– rozróżnia rodzaje źródeł finansowania – rozróżnia rodzaje finansowania zewnętrznego	– charakteryzuje źródła finansowania zewnętrznego z instytucji finansowych – charakteryzuje formy finansowania z urzędów pracy i funduszy unijnych	– dokonuje wyboru możliwości finansowania przedsięwzięcia – charakteryzuje <i>venture capital</i> – wyjaśnia rolę „aniołów biznesu”	– określa funkcje inkubatorów przedsiębiorczości w powstawaniu i rozwoju małych firm – analizuje startupy lokalnego rynku
4.9. Zarządzanie przedsiębiorstwem	– wyjaśnia istotę zarządzania i motywowania na przykładach – rozróżnia zasoby przedsiębiorstwa – wyjaśnia na przykładach pojęcia: zespół, praca zespołowa – wskazuje lidera w różnych zespołach	– charakteryzuje zasoby rzeczowe, ludzkie, finansowe i informacyjne przedsiębiorstwa – wyjaśnia istotę procesu zarządzania różnymi zasobami przedsiębiorstwa – określa elementy zasobów ludzkich – określa cechy pracy zespołowej – określa role w zespole – identyfikuje cechy dobrego lidera i wykonawcy	– wyjaśnia zasady skutecznego zarządzania ludźmi oparte na koncepcji przywództwa – objaśnia przebieg procesu zarządzania – wyróżnia style kierowania – stosuje zasady pracy zespołowej w przedsięwzięciach – uczestniczy w pracy zespołowej	– charakteryzuje zarządzanie zasobami ludzkimi – objaśnia zarządzanie ludźmi oparte na przywództwie – projektuje podział pracy w zespole w konkretnym przedsięwzięciu – wdraża zasady skutecznego przywództwa w organizacji	– projektuje cechy dobrego lidera – analizuje funkcje zarządzania i funkcje przywództwa – charakteryzuje efekt synergii pracy zespołowej

4.10. Główne instrumenty marketingowe	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia na przykładzie pojęcie „marketing” według wyszukanych definicji – wskazuje odbiorcę działań marketingowych przedsiębiorstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia elementy marketingu miks (4P) – charakteryzuje elementy marketingu miks wybranego przedsiębiorstwa z branży 	<ul style="list-style-type: none"> – określa rynek docelowy danego przedsiębiorstwa – charakteryzuje elementy marketingu miks przedsiębiorstwa wybranej branży z punktu widzenia klienta (4P) 	<ul style="list-style-type: none"> – określa rolę produktu, ceny, promocji i dystrybucji w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa na rynku – charakteryzuje grupy docelowe klientów wybranego produktu przedsiębiorstwa z branży 	<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcie: zarządzanie marketingowe – projektuje cele zarządzania marketingowego przedsiębiorstwa ze swojej branży
4.11. Działania promocyjne	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: promocja, reklama – wyjaśnia cel działań promocyjnych – wskazuje sposoby reklamowania produktów 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia podstawowe narzędzia promocji i e-promocji – charakteryzuje rodzaje reklam – wymienia pozareklamowe narzędzia promocji – charakteryzuje formy promocji sprzedaży – charakteryzuje eventy jako formę promocji firmy 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia funkcje reklamy: informacyjną, perswazyjną, konkurencyjną – charakteryzuje pozareklamowe narzędzia promocji – wyjaśnia rolę internetu i mediów społecznościowych w działaniach promocyjnych firmy – wskazuje przykłady marketingu bezpośredniego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na klientów – uzasadnia rolę działań promocyjnych w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa ze swojej branży 	<ul style="list-style-type: none"> – projektuje kreatywne działania promocyjne produktu wybranego przedsiębiorstwa ze swojej branży
4.12. Efekty finansowe przedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia na przykładzie pojęcie: efekt finansowy – rozróżnia rodzaje wyniku finansowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia sposób obliczania wyniku finansowego – wskazuje elementy przychodów ze sprzedaży w przedsiębiorstwie 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia koszty rodzajowe – charakteryzuje koszty rodzajowe wybranego przedsiębiorstwa ze swojej branży – charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – oblicza wynik finansowy przedsiębiorstwa według podanych przychodów i kosztów ich uzyskania 	<ul style="list-style-type: none"> – prognozuje efekty finansowe przedsiębiorstwa na podstawie zestawienia planowanych przychodów i kosztów

		– definiuje koszty uzyskania przychodów	przychody wybranego przedsiębiorstwa ze swojej branży		
4.13. Formy opodatkowania indywidualnej działalności gospodarczej	– wymienia podatki obciążające przedsiębiorcę	– rozróżnia formy opodatkowania indywidualnej działalności gospodarczej – wymienia uproszczone formy opodatkowania – omawia opodatkowanie na zasadach ogólnych (PIT)	– charakteryzuje uproszczone formy opodatkowania: kartę podatkową i ryczałt od przychodów ewidencjonowanych – charakteryzuje formę opodatkowania PIT	– ocenia wady i zalety poszczególnych form opodatkowania indywidualnej działalności gospodarczej w zakresie podatku dochodowego – charakteryzuje opodatkowanie VAT	– projektuje wybór formy opodatkowania własnej indywidualnej działalności gospodarczej na tle systemu podatkowego w Polsce
4.14. Podstawowe zasady księgowości	– wymienia cele prowadzenia księgowości w przedsiębiorstwie – podaje przykłady podstawowych dokumentów księgowych przedsiębiorstwa	– wskazuje podstawę prawną obowiązku prowadzenia ewidencji księgowej w przedsiębiorstwie – podaje przykłady dokumentów księgowych – omawia funkcje dowodów księgowych – wymienia podstawowe zasady księgowości	– charakteryzuje zasady: rzetelności, bezbłędności, sprawdzalności, bieżącego prowadzenia księgowości	– wypełnia dowody księgowe i prowadzi księżkę przychodów i rozchodów lub ewidencję przychodów w komputerowym programie użytkowym	– prowadzi ewidencję zdarzeń gospodarczych w przedsiębiorstwie na potrzeby rozliczenia podatku dochodowego
Sprawdzian					
V. Etyka biznesu					
5.1. Negocjacje w biznesie	– podaje przykłady negocjacji: zwyczajnych,	– rozróżnia rodzaje negocjacji: zwyczajne, handlowe, prawne	– charakteryzuje zasady, etapy i reguły prac negocjacyjnych	– rozróżnia strategie radzenia sobie z konfliktami	– projektuje najlepszą alternatywę negocjowanego

	handlowych, prawnych	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia pięć strategii negocjacji – rozróżnia style negocjacji 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strategię „wygrana-wygrana” 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przykłady technik manipulacyjnych stosowanych podczas negocjacji – objaśnia skutki stosowania manipulacji w negocjacjach 	porozumienia – BATNA
5.2. Zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: korupcja i skrót CBA – podaje przykładowe okoliczności stosowania korupcji 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie w swojej branży – charakteryzuje korupcję – charakteryzuje kodeks etyczny wybranej firmy jako przykład odpowiedzialnego biznesu – ocenia zachowania etyczne i nieetyczne pracodawcy i pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> – definiuje etykę w działalności gospodarczej – wymienia akty prawne dotyczące działań nieetycznych – wymienia organizacje promujące etykę biznesu – projektuje kodeks etyczny zawodu 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje działania nieetyczne w biznesie – charakteryzuje formy przeciwdziałania zachowaniom nieetycznym 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady Strategii Antykorupcyjnej OECD – dostrzega możliwości rozwoju przedsiębiorstwa i osiągnięcia sukcesu rynkowego przy pełnym poszanowaniu zasad etycznych w biznesie
5.3. Etyka na rynku finansowym	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: etyka – wskazuje miejsca przestępstw na rynku finansowym 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: pranie brudnych pieniędzy – objaśnia przestępstwa giełdowe – wskazuje podstawy prawne etyki na rynku finansowym 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady postępowania domów maklerskich w stosunkach z klientami – wskazuje instytucje odpowiedzialne za etykę na rynku finansowym 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady etyki zawodowej maklerów i doradców – objaśnia zakres tajemnicy zawodowej maklerów i informacji poufnych 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje zakres działalności instytucji (GIIF i KBF) i formy przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu
5.4. „Szara strefa” w	– wskazuje działalność	– charakteryzuje szarą	– wyjaśnia negatywne	– podaje przyczyny	– analizuje metody

Polsce	gospodarczą jako jedyny obszar szarej strefy – podaje przykłady szarej strefy	strefę na rynku pracy – określa rozmiary szarej strefy w Polsce według GUS	skutki rozwoju szarej strefy – wyróżnia działalności nielegalne i działalności ukryte	istnienia szarej strefy – charakteryzuje działalność nielegalną, działalność ukrytą i działalność nieformalną	ograniczania szarej strefy przez państwo
5.5. Kariera zawodowa przedsiębiorcy	– wyjaśnia pojęcie: przedsiębiorca – wyszukuje informacje o sukcesach polskich przedsiębiorstw – wskazuje firmy rynku lokalnego, które odniosły sukces	– analizuje przebieg kariery zawodowej przedsiębiorcy – osoby, która w zgodzie z zasadami etycznymi odniosła sukces	– analizuje informacje o sukcesach regionalnych przedsiębiorstw na rynku regionalnym, krajowym i międzynarodowym	– charakteryzuje elementy planu kariery: misja, cele zawodowe, stanowiska pracy, horyzont czasowy oraz określa metody realizacji tych celów	– opracowuje plan własnej kariery zawodowej
5.6. Społeczna odpowiedzialność biznesu na rynku lokalnym	– wskazuje przykłady aktywności przedsiębiorstw lokalnych w dziedzinie ochrony środowiska	– wyjaśnia pojęcie: społecznie odpowiedzialny biznes – rozumie istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw	– wyszukuje informacje o działaniach lokalnych przedsiębiorstw w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu – wyróżnia obszary społecznej odpowiedzialności biznesu według normy ISO 26000	– wyszukuje informacje PR i publicity o działaniach innowacyjnych lokalnych przedsiębiorstw w dziedzinie społecznej odpowiedzialności biznesu	– objaśnia warunki wstępne standardu SA 8000
Sprawdzian					